

OBSERVATIE

CONTACTORGAAN

LANDSCHAPSVERENIGING "DE KRINGLOOP"

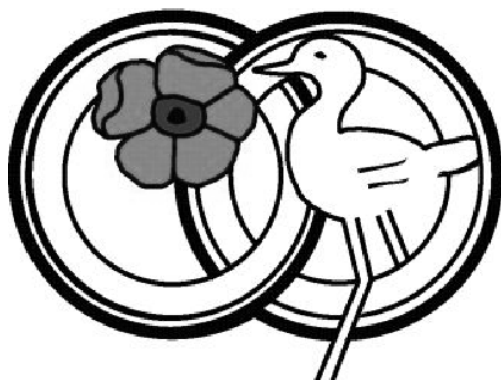
JAARGANG 39

2012 NR 4

OBSERVATIE

tweemaandelijks contactorgaan van

Jaargang 39 (2012) nr. 4

In dit nummer:

- Excursie naar de Brunsummerheide
door Jan Hermans 2

- Minicursus vogels herkennen door het oog van
door Tom Storcken 6

- Bomen over Bomen, deel 4
door John Hannen 12

- Omgeving Jabeek
door Leo Koster 18

- De Uil zat ...
door Marianne Vos 23

OCHTENDEXCURSIE NAAR DE BRUNSSUMMERHEIDE OP ZATERDAG 8 SEPTEMBER

door Jan Hermans

Op **zaterdagochtend 8 september** organiseert Landschapsvereniging De Kringloop een excursie naar het prachtige natuurgebied Brunssummerheide. De excursie start om **9.00 uur vanaf de parkeerplaats aan de Schaapskooiweg te Heerlen, nabij het bezoekerscentrum van de Brunssummerheide**. De Schaapskooiweg is een doodlopende zijstraat van de Akerstraat.

Onder leiding van de heren J. Hannen en J. Hermans maken we een verkennende wandeling vanuit het bezoekerscentrum, via de Schrieversheidevennen richting bronnengebied van de Rode beek en weer terug door het aardverschuivingsgebied.

De Brunssummerheide, ongeveer 619 ha groot, is eigendom en in

beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten. Dit heuvelachtige gebied in het zuidoosten van Zuid-Limburg is een zeer afwisselend gebied van bos, heide, vennen en hoogvenen.

De Brunssummerheide ligt op een zandbodem uit het Mioceen. Het zand uit dit tijdperk is erg voedselarm, waardoor er op de Brunssummerheide voor een deel andere planten voorkomen dan op andere Limburgse heidevelden. De heide is ontstaan in de Middeleeuwen toen de bewoners het bos kaptten ten behoeve van landbouwgrond. Op den duur was de bodem uitgeput en het land alleen nog geschikt voor het weiden van schapen.

Zo'n tachtig jaar geleden werden grote delen van de heide bebost ten behoeve van de mijnbouw. Thans worden deze naaldbossen langzaam omgevormd tot meer gevarieerde gemengde bossen.

Waar de Rode beek ontspringt, het zogenaamde bronnengebied, vindt men nog levend hoogveen. In de kern wordt de vegetatie bepaald door allerlei soorten veenmossen, Veenpluis en Snavelzegge; meer naar de randen komt kwelwater naar boven en groeit er natte heide, waarin vooral Beenbreek, Dophei en Witte snavelbies opvallen.

De Rode beek meandert door de witte Miocene zandlagen; langs de oevers is Moeraswolfsklauw, Ronde en Kleine zonnedauw algemeen.

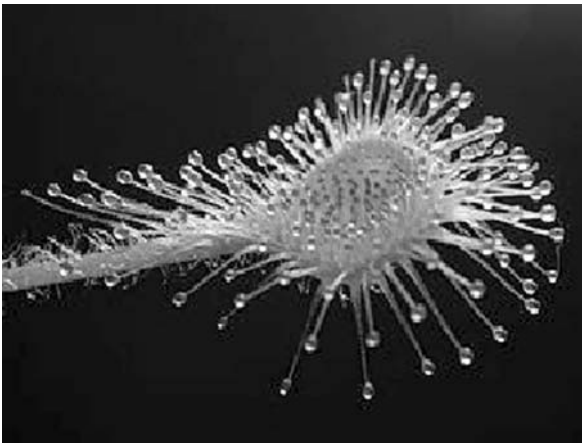
De vooral met Struikhei begroeide hellingen en heuvels laten de bezoeker kennis maken met schitterende vergezichten. Hier kan men in de geschikte periode Zandhagedis aantreffen, maar ook allerlei insecten. Het open opwarmende zand is aantrekkelijk voor de vele zandloopkevers en de diverse soorten graafwespen, spinnendoders en wilde bijen.

Nabij de Schrieversheidevennen is de kleine groene kikker talrijk. Enige jaren geleden werden deze vennen gesaneerd, omdat vervuild water,

afkomstig van vroeger gestort huisvuil, de natuurlijke situatie bedreigde. Thans is deze ongelukkige situatie verholpen en heeft men door kleinschalige natuurontwikkeling zelfs winst weten te behalen. Op de vochtige randen bij deze vennen veel interessante plantensoorten waaronder beide zonedauwsoorten, Dwergzegge, Bruine snavelbies, Dophei en Liggende vleugeltjesbloem. Met veel geluk kan men in dit gebied zelfs een Ringslang tegen komen; niet de West-Europese vorm, maar een Italiaanse ondersoort die hier indertijd is uitgezet en zich heeft weten te handhaven.

Het gebied vanuit de Schrieversheidevennen naar het bezoekerscentrum bestaat uit een overgangszone. Dit terrein is een overgang tussen de bewoonde wereld en het natuurgebied, waardoor er in deze randgebieden veel bloemrijke kruiden voorkomen. Dat is van belang voor vele insectensoorten,

die deze zones weten te waarderen vanwege de vele nectar- en stuifmeel producerende bloemen.

Terugkerend richting bezoekerscentrum ligt de Schaapskooi met rieten dak. Voordat er kunstmest was, waren dit soort schaapskooien (potstallen) heel belangrijk, vanwege de dikke laag potstalmest die de boer opbouwde door telkens verse heideplaggen over de schapenkeutels te leggen. Dit mengsel van mest en plaggen werd vervolgens gebruikt om akkers te bemesten.

De Brunsummerheide heeft op landschap en natuurgebied veel te bieden. Probeer er deze ochtend bij te zijn om te genieten van een voor Zuid-Limburg zeer bijzonder natuurgebied.

MINICURSUS VOGELS HERKENNEN 2012 GEZIEN DOOR HET OOG VAN: TOM STORCKEN

We beginnen natuurlijk weer met een informatieavond en wel op 30 maart in de basisschool Triangel te Linne. Aan de hand van prachtige foto's en daarbijbehorende geluiden geeft Jan ons alvast een voorproefje van wat we allemaal kunnen verwachten tijdens de komende 4 ochtendexcursies. Nadat we nog getest zijn op onze kennis tijdens de quiz, daarna heb ik nog gedacht: zal ik maar weer bij de beginners aan de slag gaan, zouden we klaar moeten zijn voor de rest van de cursus. *Zondag 1 april* om 07.00 uur verzamelen zich 3 beginnersgroepen en 2 gevorderdengroepen *bij Herberg De Bosch in Swalmen*. Het is koud, maar droog en het belooft een mooie dag te worden. Ons

groepje verlaat als laatste het parkeerterrein om de rest niet voor de voeten te lopen. We luisteren naar de eerste geluiden van deze morgen en proberen de juiste vogel bij het juiste geluid te plaatsen. We steken de weg over en gaan dan ook het bos in. We horen veel bekende vogels en regelmatig Spechten kloppen. Naast Boomkruipers, wiens geluid te horen is, zien we ook o.a. Staartmezen, horen we Zwarte Mees en Tjif Tjaf.

Nicky maakt ons attent op het Goudhaantje. Dit vogeltje heeft een voorkeur voor sparren en is meestal alleen te herkennen door zijn ijle, hoge roep. Vooral oudere mensen horen hem daardoor niet meer. Om het vogeltje te lokken stelt Nicky het geluid van het Goudhaantje in op zijn telefoon en legt het apparaatje enkele meters verderop in het gras neer.

En jawel hoor, het vogeltje komt en gaat op zoek naar zijn tegenstander. We kunnen hem heel goed bekijken als hij heen en weer vliegt en af en toe heel kort bij de telefoon gaat zitten. Hij zal zich wel afvragen: waar is mijn tegenstander?, ik hoor hem en wel maar zie hem niet. Dit is eigenlijk een zoekcursus in het klein voor vogel zoekt vogel.

Op deze manier kun je een vogel, die je normaal niet zo vaak ziet, natuurlijk prachtig bekijken. Op de terugweg doet Nicky dit nog een keer en weer met hetzelfde resultaat. Als Nicky de telefoon terug wil gaan pakken, blijft het Goudhaantje heen en weer vliegen en komt zo heel dicht bij Nicky. Weer kunnen we de vogel heel goed bekijken en nu zelfs met goed zonlicht erbij.

Zanglijsters zien we vandaag heel veel in een aantal weilanden: hier zijn ze op zoek naar o.a. wormen. Ze gaan heel mooi rechtop staan. Bij een van die weilanden zit op een weidepaal de Zwarte Roodstaart, ook een lid van de Lijsterfamilie. Als hij zich na een tijdje omdraait en wegvliegt is mooi zijn roestrode staart te zien.

Ook de Grote Lijster horen we een enkele keer en zien hem ook in een weiland op de terugweg. Bijna de hele morgen horen we de zang van Winterkoning en het kloppen van diverse Spechten.

Natuurlijk hebben we de hele morgen als we in de buurt van water waren, uitgekeken naar de IJsvogel. Enkele leden van de groep hebben een glimp van dit vogeltje opgevangen, maar zelf heb ik hem/haar niet gezien.

Op de tellijst kom ik tot 31 vogels die ik zelf gehoord of gezien heb. Als groep komen we tot 37 vogels, ik heb er dus een aantal gemist. Natuurlijk heb ik niet alle vogels beschreven die ik vandaag heb gezien of gehoord, waar die komen misschien een volgende keer aan de beurt. Mooi op tijd komen we weer bij de parkeerplaats waar we in het zonnetje afspreken voor de volgende ochtendexcursie.

Zondag 15 april: Het Rozendaal bij Montfort: Het is droog weer, wel met koude wind. Al vrij snel laat zich langs de rand van een grasveld een Boompieper horen en zien: we worden ook meteen verwend met zijn mooie vlucht: dalend als een parachute om weer in een andere boom te landen.

We lopen richting Reigersbroek door een stukje bos. Vanaf een aspergeveld met uitzicht op het Reigersbroek zien we een Witgatje (steltloper) overvliegen, en Grauwe Ganzen op het veld. We horen de Veldleeuwerik en zien nogmaals het Witgatje. Naast Wilde Eend, Holenduif zien we ook de Boerenzwaluw en de Kievit die op een klein eilandje zit te pronken. Een Roodborsttapuit zit op een paaltje en vliegt daarna via gras weer wat verder.

We zien de Geelgors en iets verderop zit weer een Boompieper in een boom en even later kunnen we zijn vlucht bewonderen.

Een Meerkoet op het water en daarboven vliegt een geringde Buizerd die "aangevallen" cq verjaagd wordt door een klein vogeltje dat ik niet kan herkennen. Twee Nijlganzen zitten tussen het riet en een haas die eerst gebukt zit in het gras en dan wegrent.

Bij de Vlootbeek staat iets verderop in een bocht een Blauwe Reiger in het water. Een Blauwborst zit op braamstruiken.

We gaan weer het bos in waar we Judaspenning, Hondsdraf en Vogelkers zien.

Hier horen we de Fitis en twee Grote Bonte Spechten vliegen over. We horen de zang van de Zwartkop en zien daarna ook het mannetje en vrouwtje. Het vrouwtje heeft in plaats van een zwart, een roodbruin kopje. Ook van de Winterkoning horen we regelmatig zijn liedje.

Hier in het bos hoort Nicky de Matkop fluiten. Ook horen en of zien we de Heggemus, Kuifmees, Boomklever, Fitis, Roodborst en Groene Specht.

Terug bij de parkeerplaats wordt op een geploegd veld nog de Witte

Kwikstaart ontdekt, zodat we op onze lijst tot een totaal van 41 vogels komen.

Als de groep van John aankomt geeft hij ons nog uitleg over het Haarmos en waarom dit mos aan zijn naam komt.

Zondag 29 april: De Koningssteen bij Thorn:

Het is droog weer, bewolkt en de bodem ziet er behoorlijk drassig uit. Al snel nadat we door het poortje zijn gegaan horen we het jubelen van de Nachtegaal, hij zit ergens tussen het struikgewas en de Meidoorns. Hier worden we ook attent gemaakt op het geluid van de Tuinfluiter; snelle vrij lage tonen, zonder duidelijke melodie maar klinkend als een klaterend beekje. Ook horen we de Grasmus met zijn krassende rauwe klank. Je kunt hem o.a. herkennen aan zijn witte keeltje. Ook de Fitis laat van zich horen. Aan de rechterkant rent over het dijke een ree weg. Op de zang van de Nachtegaal die aan de linkerkant van het pad zit, reageert een soortgenoot aan de rechterkant. Even verderop zien we de Grasmus als hij in een boomtopje zit en even opspringt.

Een Fuut vliegt over. Aan de rand van het pad wijst Wim ons op de "Peter-selie" vlier, een mutatie van de gewone vlier: als deze zich uitzaait krijg je weer de gewone vlier. Weer horen we Nachtegalen, de ene reageert weer op de ander: een waar feest.

Langs de rand van water zien we duidelijke knaagsporen van de Bever: in een van de bomen is een hele < geknaagd, deze boom is ten dode opgeschreven. Nog een Fuut op het water, 2 Berg-

eenden en twee Kneutjes die overvliegen. We horen de Zomertortel met zijn turrurrrrrrrrrrrrrrr. De Zomertortel is kleiner dan de Turkse Tortel, het is een kleine slanke duif met brede oranje-bruine zomen op de vleugels. Drie Zwanen vliegen over. We komen langs grenspaal 128 en komen terug op Nederlandse bodem.

Hier vliegt een Grasmus die in het topje van een meidoorn gaat zitten. Langs het water zien we weer knaagsporen van de Bever.

Op het water zien we 2 Kuifeenden en 2 baltsende Futen terwijl de IJsvogel over de grote plas vliegt. Hier zien we ook twee Gierzwaluwen en een Krakeend overvliegen die o.a. te herkennen is aan zijn witachtige buik. Het Winterkoninkje horen we op de achtergrond en boven het weiland twinkeleren diverse Veldleeuwerikken.

Terwijl we naar de koeien en stier kijken die groot plezier hebben vliegt een Kleine Plevier over het grasveld/dijkje. Dit is een klein steltloperkje te herkennen aan gele oogrand, zwarte snavel en licht bruin/rose poten. Rechts van ons vliegt een Rode Wouw over: lange diep gevorkte staart, witte vensters op onderzijde van handvleugels, zijn vleugels zijn ietwat gehavend.

Verder langs de Maas lopend, vliegen 2 Visdiefjes (Stern) over. Deze zijn te herkennen aan de lange snavel met zwarte punt, de onderzijde is lichtgrijs met witte oorstreek. Een IJsvogel en Oeverzwaluwen worden gespot en bij een grote plas aan de andere kant van het dijkje zit een Zwaan te broeden.

Wim ziet een Gewone Oliekever: blauw/zwart van kleur. Daarnaast is er ook een Bonte Oliekever: deze scheidt bij alarmering een geurige, olieachtige stof af.

We komen langs grenspaal 126 als we langzaam teruglopen naar de startplek en we weer Nachtegalen en de Zanglijster horen. Terug bij de startplek hoort Nicky de Kleine Karekiet, korterbij komend kunnen we het geluid goed horen maar hij laat zich niet bekijken. Het is een zangertje met een langwerpige kopje en lange dunne snavel: zang beetje in laag tempo babbelend met wat imitaties en fluittonen. Hardstikke mooi.

Als ik goed geteld heb komen we vandaag op 52 soorten. Met hierbij inbegrepen de Rode Wouw, Kleine Karekiet en de nodige Nachtegalen en de rest natuurlijk!! weer een prachtige morgen.

Zondag 13 mei bij de Linnerweerd bij Linne:

Het is nog een beetje fris, maar het belooft een mooie zonnige morgen te worden. Goedgemutst, vooral tegen de kou, lopen we richting de Weerd: onderweg zien we al snel Ekster, Holenduif, Huismus en Turkse Tortel en bij de kerk 2 Oeverzwaluwen. Bij de Weerd is al van ver het geluid van de Nachtegaal te horen terwijl een Grasmus

op afrasteringsdraad zit. Een Blauwe Reiger vliegt laag en statig over het grasland. Iets verderop zit een Graspieper op een paaltje te fluiten met een steeds herhalend: zi zi zi zi... Op een akker zit een Kievit terwijl iets verderop Kieviten buitelen in de lucht. Bij het beekje zit een Grasmus in het zonnetje op een afrasteringsdraad. Daar vlakbij zien we ook nog knaagsporen van de Bever. Bij de boerderij zien we Staartmezen waarvan een met een rups in de snavel. Terwijl een Tuinfluiter brabbelt in de struiken zit in een kale dode boom een Zwarte Roodstaart: het bewijs daarvan zien we even later op de foto.

Een Boomvalk wordt gezien: het is een valk met lange spitse vleugels, ook te herkennen aan de bruin/rode 'broek'. Op een dode tak van een boom zit de Grauwe Vliegenvanger te zingen: nou ja zingen, met zijn kort zrie zrie zrie stelt het niet zoveel voor. Maar je ziet dit vogeltje natuurlijk niet iedere dag.

In het bos aangekomen horen we o.a. Winterkoning, Merel, Vink, Kraai

en Koolmees. Onder de bomen zien we Lelietjes ter Dalen, maar wel zonder bloemen: waarschijnlijk te donker. Ook Nachtegaal en Boomklever laten van zich horen terwijl een Grote Bonte Specht lekker tegen een boom roffelt.

Terwijl we weer uit het bosje komen zijn op het veld Holenduiven, Houtduiven hun kostje bij elkaar aan het scharrelen terwijl een Konijn zich dat eens bekijkt. Goed is nu te zien dat de Holenduif een stuk kleiner is. Boven ons zit nog een Grote Bonte Specht op een tak: was dat die roffelaar?

Op het pad langs de Maascentrale horen we de alarmroep van de Grasmus en is de Slechtvalk te zien op het trapje van de rechtertoren terwijl ongeveer op het midden van de rand een andere Slechtvalk zit. Links van het pad op een dode boomstronk in het weiland zit een Holenduif. Aan de rechterkant in het struikgewas zit een Nachtegaal zich uit de naad te zingen.

Als we de groep van Jo tegenkomen worden we attent gemaakt op de Spotvogel die even verderop zit. Twee Putters zitten in dezelfde boom mooi in het zonnetje. Op de terugweg zien we bij het opgeschoonde stuk bij het water, bij Ossenbergweg, twee Knobbelzwanen. In een dode boomstam iets verder zit boven in het topje een Holenduif terwijl tegen de stam bij een gat er nog eentje zit. Doordat ze bijna dezelfde kleur hebben als de stam zag ik ze eerst niet.

Vandaag komen we tot een aantal van 50 soorten. Als ik goed geteld kom ik over de hele cursus gezien tot zo'n 82 soorten, maar het kunnen er best een paar meer zijn omdat ik af en toe niet alles gezien/gehoord heb.

Terug bij de Triangel worden we getrakteerd op koffie en sluit Jan de cursus af waar we met veel plezier aan hebben deelgenomen. Natuurlijk dank voor de gidsen en andere medewerkers(sters) die de cursus ieder jaar weer mogelijk maken en waar wij veel profijt van hebben.

BOMEN OVER BOMEN (4) CATALPA BIGNONIOIDES

door John Hannen

Geschiedenis

Deze soort groeit in Noord-Amerika en Oost-Azië en is in 1726 vanuit China in Engeland terechtgekomen.

Hierna is deze boom in 1788 beschreven door de Britse botanist Thomas Walter. De Trompetboom is dus niet inheems en hoort thuis in een aantal staten van de VS, o.a. Georgia, Florida, Alabama en Mississippi en Oost-Azië. De boom moet in Nederland al voor 1740 zijn aangeplant daar de vroegere hoogleraar-directeur van de Leidse Hortus, Adriaan van Royen (1704-1779), in zijn catalogus in 1740 meldde dat hij in de collectie aanwezig was. De Trompetboom die nu nog in de Leidse

Trompetboom in bloei in het Jagersveldpark in Watermaal, België

hortus staat is geplant rond 1818, is al een echte bejaarde welke nu zelfs over de singel hangt en stevig verankerd moeten worden. Deze bomen kunnen maximaal 200 jaar oud worden.

Naamgeving

Deze boom behoort tot de Trompetboomfamilie (Bignoniaceae). Enkele bekende soorten uit deze familie zijn *Campsis radicans* (Trompetklimmer), *Pandorea jasminoides* (Trompetbloem) en de *Podranea ricasoliana* (Trompetwinde) welke allen klimmers zijn. Er zijn echter ook meerdere boomsoorten in deze familie die zo'n 800 soorten telt. Deze zijn alleen in de tropen en de subtropen te vinden zoals de *Oroxylum indicum* met prachtige trompetvormige bloemen en merkwaardige gevormde peulen die op reuzenpinda's gelijken of de prachtig geelbloeiende *Markania stipulata* die grote geveerde bladeren heeft. De Nederlandse naam dankt de Trompetboom aan het feit dat de bloemen de vorm hebben van een trompet. De wetenschappelijke naam *Catalpa* is afgeleid van het Cherokee 'catawba': De bomen groeien nabij de Catawbariver waar deze indianen nog leven en deze boom "kathulpa" (hoofd zonder vleugels) noemen en gebruikten als geneesmiddel. De soortnaam *bignonioides* komt van de hofprediker en bibliothecaris van de Franse koning Lodewijk XIV, Jean Paul Bignon (1662-1743). In 1694 werd het geslacht de Trompetboomachtigen, *Bignoniaceae*, naar Bignon genoemd door zijn beschermeling de botanicus Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708). Tournefort is botanisch van belang daar hij de eerste is die een duidelijke definitie van het concept van plantengeslachten heeft gegeven. Van hem is waarschijnlijk ook de term herbarium afkomstig, waarmee een collectie geconserveerde soorten van planten wordt aangeduid. De bladeren lopen zeer laat uit (met eerst een paarsrode glans) en zijn als een van de eerste weer ver-

Bloem Catalpa bignonioides

dwenen hierdoor worden ze ook wel Ambtenarenboom genoemd; komt laat en vertrekt vroeg en is op zijn best (bloei) in de vakantietijd. De Duitsers noemen deze de Zigarrenbaum (peulen), de Fransen noemen hen Bignonie de Virginië en de Engelsen Indean bean of Southern catalpa.

Beschrijving

Een zeer fraaie boom met frisgroene tot goudgroene bladeren die aan de basis hartvormig zijn en zo'n 20 cm breed kunnen worden. De bladstelen zijn behaard en kunnen tot 14 cm lang worden. Dit blad valt in de winter af en verschijnt in het voorjaar weer aan de boom. De bladeren zitten vaak in kransen van drie op één hoogte van de twijg en opvallend is ook dat aan de twijgen geen eindknop wordt gevormd. Deze bladeren geven bij kneuzen een vieze geur. De witte trompetvormige bloemen hebben oppervlakkig gezien een boven- en een onderlip die weer in lobben zijn verdeeld. Op de onderlip zit aan weerszijden een gele vlek terwijl er paarse strepen vanuit het hart van de bloem naar buiten lopen. Ze bezitten vijf meeldraden en een stamminodium (een steriele meeldraad die is vervormd tot een schijfje dat steriel is). De stempellobben zijn pas zichtbaar als de bloem helemaal open is. Deze bloemen staan in eindstandige pluimen aan de twijgen. De twijgen zijn vrij dik, grijsbruin, met groot merg. De stam is ook grijsbruin maar tijdens de groei schilfert de bast in plaatjes hier van af. Heeft zeer dicht hout dat toch zacht is en lichtbruin van kleur is. Dit hout is vrij duurzaam en wordt gebruikt als heipalen en spoorbuisen, maar ook als klankhout bij muziekinstrumenten.

Toepassing

De boom kan zo'n 15 meter hoog worden met een schermvormige kroon van ook zo'n 15 meter breed, hij wordt dus net zo breed als hoog zie de foto 1. Hierdoor is hij zeer goed toepasbaar als solitair. Doordat het blad zo laat in het voorjaar verschijnt is hij dicht bij de woning als een soort zonnescherm te gebruiken; hij laat de eerste zonnestralen in het voorjaar door terwijl de felle zon in de zomer dan door de grote lappen van bladeren worden geweerd. Hij is niet echt veeleisend maar preferereert een humeuze en kalkrijke grond. In de winter kan hij beter iets

beschut staan daar het hout kan stukvriezen. Toch is het bekend dat hij op sommige plaatsen temperaturen van -20°C probleemloos heeft overleefd.

Er zijn meerdere soorten en cultuurvarianten te verkrijgen. In de soort *bignonioides* is een Aurea te krijgen waarvan de bladeren goudgeel uitlopen om dan weer lichtgeel te worden. De *Catalpa bigninioides* 'Nana' is een op een stam gekweekte cultivar die goed past in een kleinere tuin en hooguit 4.5 mtr. hoog wordt en goed als blok of parasol is te knippen. Een andere soort is *Catalpa bungei* (Bolcatalpa)

Catalpa ovata 'Slender Silhouette'
met drie lobben

die ook klein blijft en een brede eironde kroon heeft en opvallend gevormde bladeren die niet de typische hartvormige voet hebben. De *Catalpa speciosa*, afkomstig uit Noord Amerika is meer geschikt als struikvorm en is zeer geschikt als afschermende struik die wel zo'n tien meter hoog wordt en geheel witte en grotere trompetvormige bloemen heeft. Tot slot is er nog een soort, afkomstig uit Japan en China, die breder dan hoog kan worden; *Catalpa ovata* met dikke bladeren die drie lobben hebben en een paarse bladsteel en paarse bladnerven tonen.

De bevruchting

De bloemen geuren licht en lijken op orchideeën. Ze bezitten vijf meeldraden, waarvan er maar twee vruchtbaar zijn, en een stamminodium. De bruine stempellobben zijn pas zichtbaar als de bloem helemaal open is, ze wijken dan uiteen en klappen na het insectenbezoek meteen weer bijeen en zijn weer onzichtbaar. Ze bevatten nectar die zelf ook te proeven is door bij de bloemaanhechting aan de bloem te zuigen waardoor je een honingsmaak proeft. Na de bevruchting verschijnen er cilindervormige peulen die zo'n 15 cm lang kunnen worden en ook Indiaanse bonen worden genoemd. Deze peulen

Vruchten en het fris uitgelopen blad, foto: M. Vos

bezitten spitse zaden met behaarde vleugels en blijven tot het voorjaar aan de boom hangen.

Geneeskracht

Bekend is dat deze boom evenals de notenboom muggen en vliegen weghoudt, vandaar dat ze vaak in de buurt van buitenzitjes worden geplant. De zaden in de peulen bezitten een geneeskrachtige werking voor het hart. Gebrande peulen zijn weer goed tegen astma. Van de schors wordt ook vaak thee getrokken die antiseptisch, laxerend, kalmerend en wormafdrijvend werkt en zelfs tegen slangenbeten wordt gebruikt. Het sap van de zaden vermengd met Ogentroost en Wijnruit wordt gebruikt in een lotion tegen vermoeide ogen en oogziektes. Gekneusde bladeren worden vaak gebruikt bij de behandeling van (schaaf)wonden en kneuzingen.

Een andere toepassing is een verfstof van deze boom om wol mee te verven.

Ziekten en plagen

De laatste jaren krijgen steeds meer Catalpa's te maken met een schimmel *Verticillium* (verwelkingsziekte). Juist jong nog niet geheel

volgroeid blad wordt het eerst aangetast; er verschijnen allereerst bobbeltjes op het blad die hierna zwart verkleuren (deze fase wordt in vaktermen "smeulen" genoemd). Vooral extreme warmte gevolgd door vocht vergroot de kans op deze aantasting die dermate vormen kunnen aannemen dat de bomen geheel afsterven. Plantendelen kunnen heel snel verdorren waarna het verder in het levend hout woekert. Het is zaak om zo snel mogelijk onder deze verdorde plekken te snoeien. Snoeien hoeft men normaal bij deze boom eigenlijk niet mits het door ruimtegebrek noodzakelijk is. Hierbij hoef je niet bang te zijn dat hij dit niet verdraagt. Evenals bij de linden kunnen deze bomen bij bepaalde omstandigheden ook een kleverig spul druipen welke de autolak geen goed doet.

Afsluiting

Deze boom wordt vaak verward met de *Paulownia tomentosa* die ook grote bladeren heeft met trompetvormige bloemen, deze heeft echter behaarde bladeren die niet met zijn drieën maar met zijn tweeën bij elkaar zitten en ook heel andere vruchten heeft.

De Trompetboom is zeer goed te zaaien in februari bij een temperatuur van 15 graden nadat de zaden enkele dagen zijn geweekt. Echter de eerste jaren buiten kan hij niet veel vorst verdragen. Als hij hier doorheen is gekomen zal hij eerst fors groeien maar met het ouder worden neemt dit weer plots af.

Tot slot: Als je ergens een flink gazon rijk bent kan deze boom als solitair prachtig tot zijn recht komen: Het is toch heerlijk als je midden in de zomer languit op het gazon onder de royale schaduw van deze bomen, die vliegen en muggen op afstand houden, kunt genieten van de op orchideeën gelijkende bloemen die ook nog voor een heerlijke geur zorgen. Hierbij kun je genieten van een mooi boek over de belevenissen van een jongen die door zijn moeder bij haar grootvader is achtergelaten om in een buitengebied de zomer door te brengen. Hierbij verbrenst hij veel tijd in zijn kano en in zijn Trompetboom. Het boek heet dan ook "De trompetboom", van Hannah van Munster.

OMGEVING JABEEK...

door Leo Koster

Op 22 juli 2011 heb ik een leerzame en interessante lezing en buiten-excursie bijgewoond waarbij ik in het bezit kwam van de folder "Quabeekgrub wandelroute". De lezing en excursie gingen over het Vliegend hert. Op zaterdag 30 juli 2011 rijd ik vanuit Maasniel via Koningsbosch en Süsterseel (D) naar JabEEK, een afstand van 31 km. De start ligt bij de dorpsbrouwerij De Maar uit 2003, Maar 2 te JabEEK. De verlagening tegenover de brouwerij heet Quabeekgrub. De grub is een doorlopende doch niet permanent watervoerende groene verbinding, ze wordt, door afkoppeling, gevoed met schoon hemelwater van daken. De grub, een droogdal, werd in het midden van de 20^e eeuw overkluisd en daardoor onzichtbaar in de kern van JabEEK, in 2009 werd ze ontkluisd. Schuin tegenover de brouwerij is onder een glazen plaat een deel van het kruisribgewelf van een openbare waterput uit het eind van de 19e eeuw zichtbaar, met een werkende gietijzeren waterpomp (a gene putt) ernaast. Tevens op een plaquette: "Graàve mit de zon in de voèr en in de rök. Moothuèvele in de Koàbakgröb. Mit de pöppe sjepeèle op de neère. Op de Maàre-pool sjeleèr".

Met de rug tegen de brouwerij ga ik links en steek de Etzenraderstraat

over en wandel verder via Köabak. In het betonnen paadje zie ik afdrukken van onder meer eend, vogel, poes, voetstappen, ree, marterachtige, fazant, wild varken en vos. In eerste instantie denk ik dat ze deze sporen bewust aangebracht hebben, doch bij nader inzien zijn deze sporen door diverse dieren/mens aangebracht toen de cement nog niet droog

genoeg was. Ik vind het een fraai gezicht. In een klein hoekje staat de stinkende ballote te pronken. Boven me zowel huis- als boerenzwaluwen, op het beton een uiteengevallen braakbal. Een kleine vos begeleidt me een klein eindje. Via een houten brug kom ik de Quabeeksrub over. Ik kom bij een info-bord en de Roode Beek die op de Brunsummerheide ontspringt en na 20,6 km bij Dieteren in de Geleenbeek uitmondt. Op de hoek ligt een bijna onzichtbare kikkerpoel. Het infobord vertelt ook iets over een bergbezinkbassin. Het riool kan onder normale omstandigheden huishoudelijk- dan wel industrieel afvalwater afvoeren, doch bij extreme regenval kan bij hoge uitzondering ongezuiverd rioolwater gestort worden op een rivier of kanaal, de zogenaamde overstorten. Om dit overstorten te beperken zijn bergbezinkbassins ontwikkeld. Een bergbezinkbassin is een grote ondergrondse betonnen bak, het teveel aan water in het riool wordt hierin tijdelijk opgevangen, grove delen bezinken en het water wordt weggepompt naar een afvalwaterzuiveringinstallatie en het bassin schoon-gepoeld, het water dat in de beek terecht komt is daarna een stuk schoner. Ik wandel verder langs de Roode Beek, links van me de Jabeekse Bossen. In een dode boom ontdek ik twee kleine bonte spechten, erboven wat grotere vogels, ik denk dat het wiewalen zijn, doch als ze wegvliegen blijken het grote lijsters te zijn. Ik kom langs een meetgoot; hier wordt berekend hoeveel water de Roode Beek per seconde afvoert. Ik wijk even van de route af en ga op zoek naar grenspaal 273 B die hier de grens aangeeft tussen Nederland en Duitsland. Hier zijn op Duits gebied ook nog van die lage roodwitte paaltjes geplaatst, ze herinneren ons nog aan de Rote Armee Fraktion ook wel bekend onder de naam Baader-Meinhof-groep die in de jaren 70 van de vorige eeuw dood, verderf en paniek zaaiden. Via een laan van paardekastanjes, aan de bruine vlekken op de bladeren is te zien dat hier de larven van de paardekastanjemineermot mijnen (gangen) in het blad vreten, wandel ik naar de Roermolen (1794) in de buurtschap Roer. Oorspronkelijk was het een graanmolen, later werd de watermolen ook ingericht als oliemolen. Het was een middenslagradmolen met een doorsnee van 5.65 meter. In 1927 werd het waterrad tegen de kopgevel vervangen door een turbine, boven de turbine aandrijving werd een kamer gebouwd, waarvan het lessenaarsdak op de kopgevel aansloot. Sinds

1949 staat de molen "droog". In het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw werden namelijk de waterrechten van de Roermolen afgekocht.

De beek werd verlegd en gekanaliseerd. Bij deze molen staat een oude motorfiets (Simson) waaraan een wiellose boerenkar gekoppeld is. Ik geniet van de zang van de geelgors.

In populieren zie ik maretakken, op het asfalt een dode bosmuis. Op een kruising een infobord over het Vliegend hert. "Lucanus cervus is de grootste kever in Nederland. Het vrouwtje zet tussen mei en oktober in het witrot van boomstronken haar eitjes af.

Ze eten cellulose (voedselarm)". Ze beschikken over roodbruine dekschilden, hun kop- en halsschild is zwart, de antennen zijn in het midden geknikt en aan het eind worden ze breder, het mannetje heeft een sterk verbrede kop en de bovenkaak is uitgegroeid tot een soort hertengewei, het vrouwtje heeft een smallere kop en een normale bovenkaak, zij legt ongeveer 20 eieren in ± 75 cm diep vermolmd hout. Ik wandel Etzenrade binnen. Op een hoek voor Etzenraderhof een gietijzeren kruisbeeld met goudkleurig corpus. Onder Jezus een engelenkopje, aan de voet twee vrouwenfiguren. Boven de poort van de gesloten herenhoeve en het rijksmonument Etzenraderhof een sluitsteen HCB en het jaartal 1714, in rechter gevel, ingemetseld, ook HCB en het jaartal 1712. Onder een afdak naast de hoeve zijn diverse landbouw- en ambachtswerktuigen opgeslagen waaronder een houten hoefstal (travalje).

Ik wandel de Maastrichterstraat in. Tussen twee erg zieke knotlindes een gietijzeren kruisbeeld met koperkleurig corpus, bovenin engelenkopjes, aan de onderzijde gevleugelde engeltjes. Net achter het viaduct ligt rechts de regenwaterbuffer Etzenrade uit 1999, deze buffer kan 15.654 m³ water opvangen, er tegenover ligt een niet meer in gebruik zijnde meetgoot. In de berm knooppkruid, wilde marjolein en agrimonie. Dan kom ik bij een infobord over de korenwolf. De korenwolf, een kleurrijke hamster,

van ongeveer 30 cm groot inclusief staart van 5 cm, heeft een oranjebruine vacht met witte vlekken bij hals en kop, de poten zijn wit en zijn buik zwart. Deze burchtbewoner is een middelgroot knaagdier, het mannetje groter dan het vrouwtje. Van oorsprong is het een Oost-Europese steppebewoner. De draagtijd bedraagt ongeveer 18 dagen. In Limburg zijn momenteel 8 leefgebieden waar in 2011 ongeveer 600 hamsterburchten geteld werden. Hier in Jabeeek ligt zo'n leefgebied waar hamstervriendelijke gewassen ingezaaid worden zoals luzerne, granen en bladrammenas die voldoende dekking moeten geven, de landbewerking mag niet dieper gaan dan 12 cm. Via een holle weg wandel ik verder. Op de geasfalteerde straat een dood vrouwtje van het vliegend hert, gelukkig vind ik ook een levend vrouwtje alsmede een levend mannetje van het klein vliegend hert. Ik had totaal niet op de aanwezigheid van vliegende herten gerekend omdat die voornamelijk in de avonduren actief zijn. En dan ter completering een trots mannetje van het vliegend hert met geweldige kaken. Omdat er geregeld fietsers langskomen, laat ik de herten op een blaadje klimmen en zet ze dan in de berm terug tussen enige vegetatie. In het talud langs deze weg ook verstevigingen onder meer in de vorm van liggende stukken boomstammen met aan de onderzijde zichtbare plastic buizen die zorgen voor een goede waterafvoer. Bij een kruising, tegen een voet van een lindeboom, een groenkleurig overdekt kruis met bronskleurig corpus hetwelk omringd is door hartvormige bloemmotieven. Het kruis werd omstreeks 1890 geplaatst door de familie Janssen van kasteel Raath. Rechtdoor is de Maastrichterweg, maar ik ga hier rechts. Ik kom langs een deels ingegraven extra broedplaats voor het vliegend hert, een zogenaamde broedstoof. Ik wandel Bingelrade, gemeente Onderbanken, binnen en kom langs een bakhuis behorend bij hoeve "Geneinj" met een sluitsteen "Anno 1812". Het fraai ogende kasteel Raath (1686) heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Iets verder een witkleurig mergelstenen gebouwtje, een puthuisje uit 1664. Links naast de deur een soort wijwaterbekken uit hardsteen. In dit huisje bevindt zich een ronde, bakstenen en 30 meter diepe put. Op deze kruising ga ik links. Rechts staat een vervallen boerderij te koop. Langs deze straat mogen huiszwaluwen nog hun nesten bouwen. Op de hoek van de Maastrichterweg een ijzeren kruis met goudkleurig corpus en

versierd met een hartvormige boog met kunstbloemen. Bovenin IHS met boven de H een kruisje en 12 witgeverfde stenen in kruisvorm.

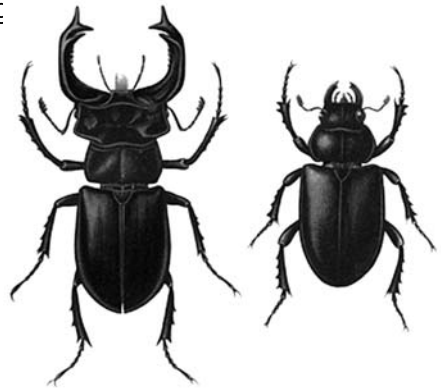
Ik wandel verder via de Maastrichterweg op de kruising bij de Steenbergshof ga ik rechts en bijna gelijk weer links (op het vogelke). Van hieruit heb ik een prachtig zicht op de opvallende en uit bakstenen opgetrokken Lambertuskerk (1935) van Bingelrade.

De torenklok geeft 12.20 uur aan. In dit glooiend landschap groeit veel graan.

Ik hoor de geelgors en er staan veel gevlekte aronskelken. Hier een waar-

schuwingsbord "Pas op! Vliegend hert". Ik wandel om het Waanderbos heen en wandel langs de monumentale carré-boerderij Wiegelraderhof, sinds 2002 een zorgboerderij. In het gehucht Viel, onder enkele jonge lindebomen, een gietijzeren kruis met witkleurig corpus uit 1920, ik ga hier rechts, het Winkelpaadje. Via de Quabeekweg wandel ik langs de sportvelden van Bingelrader Voetbal Club 1928 en kom ik bij het Lindepad, een nieuw aangelegd pad van beton langs de Quabeekgrub.

In dit pad weer diverse diersporen waaronder die van een vos, fazant, blauwe reiger, das en eend. Via een natuurstenen trap wandel ik over de droge grub en kom ik langs de regenwaterbuffer Jabeek uit 1999 waarin nog water staat. Een nieuw infobord ligt helaas op de grond. Ik ga onder een viaduct (veetunnel) door. Vlak voor Jabeek wijk ik even van de route af en neem ik het graspad rechts, het wordt een holle weg met heel veel gevlekte aronskelken. Op de Merkelbekerweg ga ik links. Drie torenvalken "kekkeren" er flink op los, één heeft een prooi in zijn klauwen. Ik kom langs een boerderij met speklagen en het jaartal 1736, in de voortuin een oud ijzeren kruis zonder corpus. Na een kleine 4 uur en na ongeveer 10 km ben ik weer bij de Dorpsbrouwerij De Maar. Mooie en goed aangegeven route met fraaie en zeldzame waarnemingen.

DE UIL ZAT ...

door Marianne Vos-Jaspers

Nee, niet in de Olmen, maar pal naast het wandelpaadje in Natuurparkje Hattem.

Misschien

uit het nest gevallen? Of een mislukte eerste vliegpoging?

Kort daarvoor had een gesprek-met-misverstand plaatsgevonden met Wilbert Dekker in het aangrenzende Park Hattem.

Hij vertelde dat hij een uiltje had gezien. Aha. Leuk. Een

nachtvlindertje. Nee, zei Wilbert, een échte uil, een uilskuiken....

Hoe te handelen met zo'n vogel? Die kon je op zo'n riskante plek met nogal wat loslopende honden niet aan zijn lot overlaten. Daarom rap naar huis om crisiscentrum John te bellen. Hij beloofde zo snel mogelijk te komen, maar wilde eerst even zijn bordje leeg eten. Maar daar kon ik onmogelijk op wachten. Stel je voor dat het uiltje werd aangevallen door een loslopende hond....

John gaf telefonisch de nodige instructies; kijk goed om je heen, vooral naar boven en naar de boomtoppen of je de ouden ziet. Als die in de buurt zijn, laat hem dan met rust want ze vallen je aan. Zijn de ouden niet in de buurt, pak dan de vogel op en zet hem op een tak. En pas op voor z'n sterke klauwen en snavel.

De ouden waren niet in de buurt, maar het jonkie was ook nergens meer te bekennen. Er zou toch niets ernstigs gebeurd zijn? Onwillekeurig zoek je naar zwevende uilenveren.

Maar gelukkig; daar zat hij, helemaal intact, verscholen onder een struik,

meters ver van de oorspronkelijke vindplaats.

Nu was er tijd genoeg om dat bundeltje bosuil eens goed te bekijken. Een gevoel van 'vroeger-toen-ik-nog-jong-was' overviel me en ik werd prompt verliefd. Zie dat koppie met de stijf dichtgeknepen ogen. De enorme poten met de krachtige klauwen, de sterke gekromde snavel... Wat een schoonheid!

Een geschikte zittak was snel gevonden. Zonder nog maar een seconde aan Johns instructies te denken de vogel opgepakt en op de vrijwel horizontale tak gezet. Zijn reflexen werkten uitstekend en hij spreidde de tenen om greep te krijgen rond de tak.

En daar was John al. Hij was niet helemaal tevreden met de gekozen zitplaats en het uilskuiken bewees onmiddellijk dat hij gelijk had door van de tak te vallen.

We vonden een beter verblijf voor hem, dicht tegen een stam zodat hij steun had, maar ook nu weer tuimelde de vogel naar beneden. Hij krabbelde overeind, keek wat ongelukkig om zich heen en kroop diep weg onder een stapeltje takken en boomstammen. We besloten hem met rust te laten, waarschijnlijk was hij vermoeid door alle stress.

Die nacht zouden de ouden hem beslist met een mals hapje verse muis naar het nest weten te lokken. Bovendien worden jonge ondernemende uilen niet voor niets Takkelingen genoemd. Via takken en boomschors klimmen ze terug in het nest. Maar waar was dat nest? John zag een grote opening hoog in een boom, dat zou het wel eens kunnen zijn.

We hoopten maar dat alles goed kwam en vertrokken.

Dagenlang bezocht ik het parkje in de hoop mijn bosuiltje nog eens te mogen zien. Niets. Geen glimp, geen geluid, helemaal niets. Tot een week later. Van verre al bewoog iets grijzigs in de boomholte.

Mijn hart sloeg enkele slagen over – verliefd zijn op een uil kan onmogelijk gezond zijn.

En ja hoor! Daar zat hij, kijkend over de rand van het nest. Hij hield me goed in de gaten en dacht waarschijnlijk; daar heb je haar ook weer.

Of dit inderdaad Mijn Bosuiltje was en niet een van zijn broertjes of zusjes? Zeker weten. Ik heb immers zijn foto....

